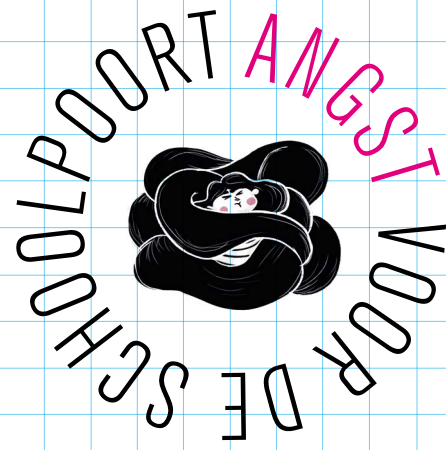

ANGST VOOR DE
SCHOOLPOORT

**HO
GENT**

Deze brochure is het resultaat van het multidisciplinaire PWO-project 'Angst voor de schoolpoort', een kwalitatief onderzoek naar schoolweigerings. Het onderzoek werd uitgevoerd door de vakgroepen Humane en Sociale Wetenschappen (Gino Ameye, Peter Wallegghem), Sociaal Werk (Nadine De Stercke, Francisca Van Drongelen) en Pedagogiek en Didactiek (Agnès Biltris, Griet De Nys) van HOGENT en liep van januari 2017 tot januari 2020. Deze brochure is een product van het bovengenoemde praktijkgericht wetenschappelijk onderzoeksproject (PWO), gefinancierd door het onderzoeksfonds van HOGENT. Het project werd gecoördineerd door Peter Wallegghem. Meer informatie en de andere eindproducten van het onderzoeksproject, vind je op

www.hogent.be/angstvoordeschoolpoort & www.hogent.be/schoolrefusal

© 2019, HOGENT
Alle rechten voorbehouden.

Vormgeving: karakters.be

Schema's: auteurs brochure (tenzij anders vermeld)

Illustraties: Aagje Van Damme voor Innovatie & LeerTechnologie HOGENT

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde gegevensbestanden of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Verwijzen naar deze publicatie kan aan de hand van volgende informatie: Ameye, G., Biltris, A., De Nys, G., De Stercke, N., Van Drongelen, F. & Wallegghem, P. (2019), Angst voor de schoolpoort, Gent, HOGENT

Deze tool bevat volgende onderdelen:

HOE GEBRUIK JE DEZE TOOL?	9
FASE 0 – DE BREDE BASISZORG	12
0.1 DE JUISTE BASISHOUDING ALS STARTPUNT: positief, sensitief & responsief	12
0.2 WELBEVINDEN OP SCHOOL	14
0.3 COMMUNICATIE MET OOG OP EEN VLOTTE SAMENWERKING	18
FASE 1 – VERHOOGDE ZORG / INSCHATTING VAN DE SITUATIE	22
1.1 SIGNALLEN OPMERKEN ALVORENS EEN GEGRONDE INSCHATTING TE MAKEN VAN DE SITUATIE	22
1.2 BESPREKEN VAN SIGNALLEN MET DE JONGERE	24
1.3 BESPREKEN VAN SIGNALLEN MET DE OUDERS	26
1.4 WAT IS SCHOOLWEIGERING?	27
1.5 SOORTEN SCHOOLAFWEZIGHEDEN	28
1.6 HOE KIJKT ELKE BETROKKENE NAAR DE SITUATIE VAN SCHOOLWEIGERING?	29
1.7 WAT WERD EN WORDT ER ONDERNOMEN?	30
BETROKKENHEID BEHOUDEN IN ELKE FASE	32
FASE 2 – UITBREIDING VAN DE ZORG / INTERVENTIE	36
2.1 SCHOOLWEIGERING IS MEER DAN LEERSTOF MISSEN	37
2.2 WAT WERD EN WORDT ER ONDERNOMEN? – UPDATE	38
2.3 TERUGKEER NAAR SCHOOL	40
2.4 KLASGESPREK ALS INTRODUCTIE VAN DE TERUGKERENDE JONGERE	41
2.5 EXTERNE HULPVERLENING INSCHAKELEN	42
2.6 FAQ – Veelgestelde vragen	44
FASE 3 – ALTERNATIEVEN VOOR HET SCHOOLLOPEN	50
3.1 SCHOOLLOPEN (TIJDELIJK) LOSLATEN : EEN WELOVERWOGEN KEUZE	50

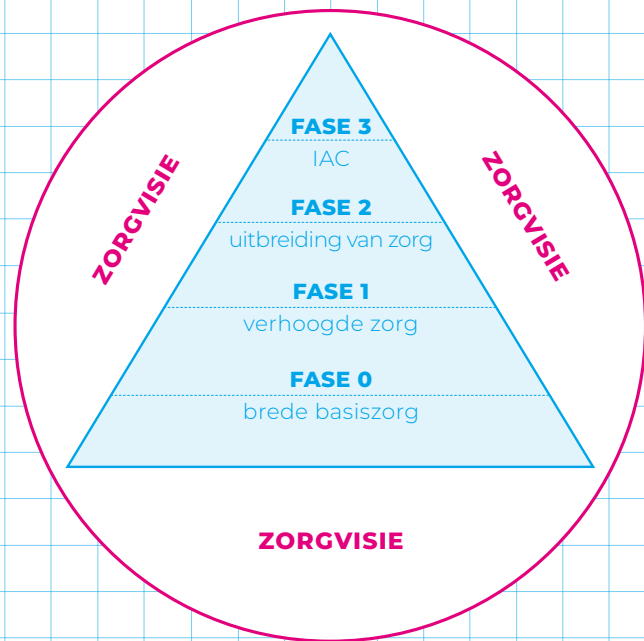
In deze tool wordt verwezen naar bijlagen die op de website te vinden zijn:

www.hogent.be/angstvoordeschoolpoort

Meer info

- Zorgcontinuüm: www.prodiagnostiek.be
- Over deze tool: www.hogent.be/angstvoordeschoolpoort

Omggaan met schoolafwezigheden en schoolweigering in het bijzonder

HOE GEBRUIK JE DEZE TOOL?

Woordje uitleg

Deze tool stopt op de bevindingen van een onderzoek naar schoolweigering aan HOGENT. De tool is vooral bestemd voor schoolteams en is opgebouwd volgens de 4 fasen van het zorgcontinuüm.

Fase 0 en 1 is van toepassing op schoolafwezigheden in het algemeen.

Fase 2 en 3 is gericht op schoolweigering in het bijzonder. De aard van de zorgvraag bepaalt in welke fase van het zorgcontinuüm info over de aanpak te vinden is.

Het zorgcontinuüm¹

In **FASE 0** van de **brede basiszorg** creëert de school een krachtige leeromgeving. Het hele schoolteam werkt actief aan het versterken van beschermende factoren en het verminderen van risicofactoren. Dit gebeurt vanuit een gedragen zorgvisie. De school staat in voor de regie én de uitvoering van preventieve acties op klas- of schoolniveau.

FASE 1 komt tegemoet aan de **verhoogde zorg**. De school neemt extra maatregelen die er voor zorgen dat de leerling het gemeenschappelijk curriculum kan blijven volgen (zoals remediëren, differentiëren, compenseren en dispensereren).

In **FASE 2**, de **uitbreiding van de zorg**, zoekt het CLB samen met de school wat de leerling, de leraren en de ouders nodig hebben. Het CLB neemt samen met de school de regie in handen.

Nadat de voorgaande fasen werden doorlopen en een gemeenschappelijk curriculum met redelijke aanpassingen niet haalbaar blijkt, zoekt men in **FASE 3** naar een **individueel aangepast curriculum**.

Deze tool

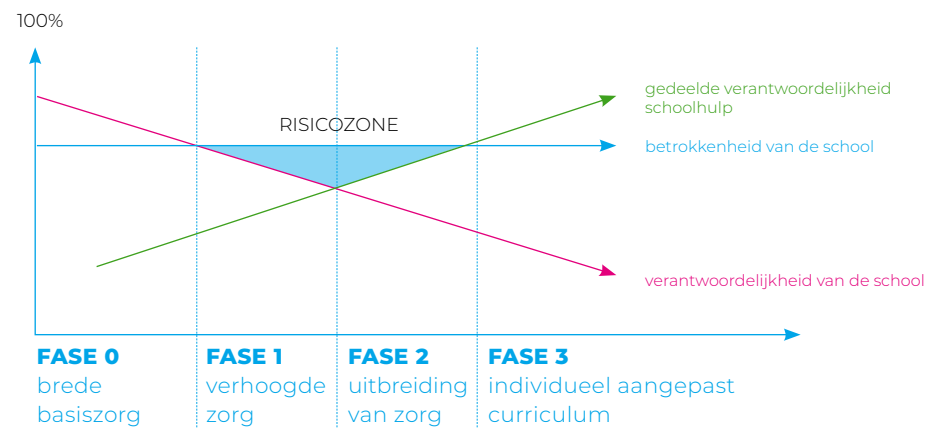
In **fase 0** bieden we preventieve maatregelen aan ter inspiratie voor het schoolteam rond thema's die volgens dit onderzoek een link hebben met schoolafwezigheden.

In **fase 1** worden tools aangeboden die bruikbaar zijn voor gans het schoolteam om de situatie rond schoolafwezigheden in te schatten.

Vanaf **fase 2** stemmen niet alleen de school, het gezin en de jongere af, maar werkt men samen met externen. Deze bundel biedt specifieke steun voor zowel de school als de ondersteunende diensten (bv. CLB) in de aanpak van schoolweigering.

In **fase 3** worden mogelijke alternatieven voorgesteld voor de jongere met schoolweigering als schoollopen (tijdelijk) niet (meer) mogelijk is.

De samenvoeging van het zorgcontinuüm en de voorgestelde aanpak van deze tool levert onderstaand schema dat de gedeelde verantwoordelijkheid en de mogelijke risicozone voorstelt.

Dit schema benadrukt de groei in gedeelde verantwoordelijkheid, daar waar vanaf fase 2 ook externen worden ingeschakeld. De school staat er niet langer alleen voor. Net in deze overgangsfase waarbij de verantwoordelijkheid van de school ook met externen wordt opgenomen, bestaat het risico dat de betrokkenheid van het schoolteam afneemt. We koppelen betrokkenheid los van verantwoordelijkheid en beschouwen die als een constante in het proces. Met 'hulp' bedoelen we

hulpverlening of externe diensten die voor de specifieke zorgbehoefte ondersteuning kunnen bieden voor het gezin én/of de school. Een spilfiguur kan hierin een fundamentele rol spelen om het overzicht te behouden over de diverse initiatieven, de betrokkenheid vast te houden en de aanpak van de schoolweigering te stroomlijnen voor en samen met de leerling en het gezin.

¹ Geïnspireerd op de omschrijving van 'de grote lijnen van het M-decreet' op <https://onderwijsvlaanderen.be/nl/grote-lijnen-van-het-m-decreet>, geraadpleegd op 13 augustus 2019.

FASE 0

DE BREDE BASISZORG

0.1_ DE JUISTE BASISHOUDING ALS STARTPUNT: positief, sensitief & responsief

Positief, sensitief & responsief: Met deze begrippen beschrijven we eerder een ingesteldheid en houding dan een actie. Begrip tonen is een belangrijk gegeven in onze menselijke verbondenheid. **De pedagogische sensitiviteit en responsiviteit** verwijst naar het vermogen om signalen van jongeren op te vangen: belangstelling tonen in de jongere, luisteren, kijken en voelen vanuit een **positieve** intentie en daarnaar handelen. Wanneer een jongere bijvoorbeeld stil en teruggetrokken overkomt, kan dit geïnterpreteerd en benaderd worden vanuit een positieve betrokkenheid en/of bezorgdheid: wat zou er aan de hand zijn? Je probeert de situatie te begrijpen, niet door antwoorden te geven vanuit eigen interpretatie, maar door de jongere te beluisteren.

Oprechtheid en echtheid zijn hier cruciaal. Voor de jongere is het van cruciaal belang dat schoolse betrokkenen tonen dat ze met hem/haar begaan zijn, ook al kan men het niet helemaal begrijpen. Leden van het schoolteam dienen hierbij hun 'voelsprietten' te gebruiken: signalen van jongeren opvangen, te interpreteren, hierover te communiceren, aan te voelen hoe te handelen en weten wat het goede is om te doen. Het gaat niet om een doorverwijzing naar wie de verantwoordelijkheid en tijd ervoor heeft. Het gaat om een grondhouding en visie. Vroegdetectie die hieruit voortvloeit kan heel wat moeilijkheden voorkomen.

Op school zouden jongeren zich veilig en goed moeten kunnen voelen. Scholen doen hiervoor graag het nodige zowel preventief (fase 0) als curatief (fase 1, 2 en 3).

0.2_ Welbevinden op school

Het is belangrijk dat jongeren zich goed voelen op school. Dit heeft een positief effect op hun mentale gezondheid en hun prestaties en is een buffer tegen schooluitval. Jongeren die dreigen uit te vallen op school, voelen zich vaak niet al te best in de klas, op school en/of thuis. Een fijn schoolklimaat bevordert het welbevinden van zowel leerlingen als andere schoolse betrokkenen en werkt preventief ten aanzien van schooluitval. Het is dus belangrijk om hierop in te zetten.

Welbevinden op school bevorderen is zeer omvangrijk. In deze fase worden slechts enkele elementen belicht die een duidelijke link hebben met schoolafwezigheden op een preventief niveau.

- Waaraan kunnen leerlingen, ouders en bezoekers merken dat de school begaan is met het welbevinden op school van leerlingen/leerkrachten/het schoolteam?
- Bij wie of waar kunnen leerlingen terecht als ze zich niet goed voelen? (Hoe) weten ze dit? Hoe laagdrempelig is deze stap?
- Op welke manier wordt er omgegaan met pestsituaties?
- Worden relaxatietraining, faalangst-training, ademhalingsoefeningen of andere ontspanningstechnieken aangeboden? Of bij wie kunnen ze hiervoor terecht?
- Waaraan merk ik dat mijn basishouding positief, sensitief en responsief is?
- In welke mate wordt geluisterd naar de noden en behoeften van de jongere /de ouders?

Gezien en gehoord worden als persoon

- In hoeverre heb ik voeling met de leefwereld van de jongere?
- Hoe zou ik meer voeling kunnen krijgen met de leefwereld van de jongere?
- Kennen de leerlingen mij en ken ik de leerlingen?
- Op welke manier kan ik de autonomie versterken van de jongere?
- Op welke manier kan ik ervoor zorgen dat de jongeren zich verbonden voelen met elkaar en met mij als leerkracht?
- Hoe kan ik het zelfvertrouwen (gevoel van competentie) van leerlingen verhogen? Hoe kunnen jongeren dit bij elkaar versterken?

Het belang van sturing en grenzen (regels, duidelijkheid, sturend en steunend)

- Welbevinden op school wil ook zeggen dat de leerling zich veilig voelt; dit doet de school door grenzen te stellen en structuur aan te bieden. Jongeren hebben enerzijds nood aan sturing en structuur, maar anderzijds ook nood aan steun en begrip.

Een doordacht en warm onthaal op iedere schooldag

Iedere dag zetten leerlingen de stap door de schoolpoort. Wanneer leerlingen horen en zien dat ze welkom zijn, geeft dit direct een positief gevoel. Hierdoor wordt iedere dag opnieuw de toon gezet naar een gevoel van welbevinden. Bij de schoolpoort zijn er vertrouwde ankerfiguren, die tijd hebben om een praatje te maken, indien de leerling dit wenst.

- Hoe kan ik de jongere dagelijks laten voelen dat hij/zij welkom is?
- In welke mate weet een jongere dat, als hij/zij 's ochtends op school komt en zich, om welke reden dan ook niet goed voelt, er een persoon, plek en tijd is om hier even over te praten?
- Zijn er op onze school toegankelijke ankerfiguren waarbij de jongere zich op zijn gemak voelt om tijdens moeilijke momenten even naar toe te gaan?

Aandacht voor overgangsmomenten

Een schoolloopbaan wordt gekenmerkt door een aantal overgangsmomenten, bijvoorbeeld de overgang van het lager naar het secundair onderwijs, of een verandering van school. Deze overgangsmomenten zijn ingrijpend voor de leerling (en de ouder(s)) en brengen (gezonde) spanning en onzekerheid met zich mee. Zorgvuldig toeleiden naar en begeleiden van deze overgangsmomenten zijn medebepalend voor het welbevinden van de leerling.

- *In hoeverre zijn we er ons van bewust dat een verandering van school spanning en onzekerheid met zich mee brengt, zowel bij ouders als bij de jongere?*
- *Hoe proberen wij deze overgangsmomenten zo goed mogelijk voor te bereiden en te begeleiden?*
- *Wat is eventueel nog het proberen waard?*

Onthaal van nieuwe leerlingen

Wanneer een leerling een nieuwe school betreedt, is dit voor deze jongere (en de ouder(s)) een spannend moment, hij/zij kent (nog) niemand, moet zijn/haar weg nog zoeken in het gebouw, kent de gebruiken van de school nog niet. Wanneer er tijd gemaakt wordt om grondig kennis te maken met de leerling en zijn ouder(s), wederzijdse verwachtingen en onzekerheden uit te spreken, de dagdagelijkse werking toe te lichten, een begeleide kennismaking met de nieuwe

klasgroep, etc..., zal dit voor de jongere al heel wat vragen en onzekerheden wegnemen. Onthaal van nieuwe leerlingen is met andere woorden méér dan de regels toelichten, en kan de opstart van de jongere vergemakkelijken en mogelijke toekomstige problemen vermijden.

- *In hoeverre zijn we ons ervan bewust dat een verandering spanning en onzekerheid met zich meebrengt bij de jongere en de ouders?*
- *Op welke manier proberen we de jongere op een positieve manier te verwelkomen?*
- *Is er voor nieuwe leerlingen iemand waarbij hij/zij terecht kan wanneer er vragen/onzekerheden zijn?*
- *Hoeveel tijd trekken we uit en op welke wijze bespreken we wederzijdse verwachtingen en vragen bij een nieuwe leerling?*
- *Welke activiteiten kan je doen in de klas om aan de klassfeer bij te dragen, de nieuwe leerling(en) in te leiden in de klasgroep?*

Oog voor niet begeleide momenten

Tijdens een schooldag zijn er verschillende momenten waar er geen toezicht en/of begeleiding is van leerkrachten of andere schoolse betrokkenen. Tijdens deze momenten heerst er een meer informele sfeer, en zoeken de leerlingen zelf al dan niet aansluiting bij anderen. Tijdens pauzes of lesovergangen kunnen jongeren soms verloren lopen, of uitgesloten worden. Andere jongeren willen zich misschien liever even afzonderen om tot

rust te komen. Wanneer een school hier oog voor heeft, en hierop inspeelt, bevordert dit een klimaat van welbevinden voor iedere leerling.

- *Op welke manier proberen wij de informele sfeer op school positief te beïnvloeden? Wat is nog het proberen waard?*
- *In hoeverre hebben wij zicht op de sfeer die er hangt tijdens informele momenten? Wie snuift de sfeer op en communiceert hierover?*
- *Hoe behouden we de positieve informele sfeer?*
- *Zijn leerkrachten of andere leden van het schoolteam bereikbaar tijdens deze momenten?*
- *Wat zou het de school in zijn geheel opleveren als de informele sfeer verbetert?*

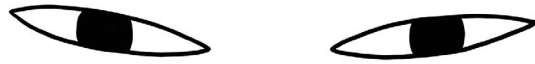
Buddy systeem

Preventief inzetten op welbevinden van leerlingen kan bijvoorbeeld door een buddy systeem op te zetten op school of peers een duidelijke rol te laten opnemen.

- *Op welke manier kunnen leerlingen (over klassen en jaren heen) elkaar versterken/ondersteunen?*
- *Is er een soort buddysysteem op school waarbij leerlingen er voor elkaar kunnen zijn? Hierbij match je een leerling met een vrijwillige leerling die als supportieve friend fungeert.*

Meer weten?

- *Op de website www.sfeeropschool.be vind je ideeën om te werken aan de sfeer die zowel door leerkrachten als leerlingen kan aangepakt worden.*
- *Op www.watwat.be vinden jongeren alle informatie over onderwerpen waar zij over piekeren & organisaties waar jongeren terecht kunnen met al allerlei vragen buiten de school*
- *Op de website van de Vlaamse Scholierenkoepel vind je inspiratie over de aanpak van een leerlingenraad.*
- *Het Team Schoolspotters is een tewerkstellingsproject voor jongeren (18-26 jaar) die werken in een startbaanovereenkomst met de Stad Gent. Ze leggen contacten met jongeren van het secundair onderwijs.*
- *In het boek 'Oe ist?' van H. Becuwe en O. Wyns (2018) staan heel wat tips & tricks hoe leerlingen elkaars welbevinden kunnen verbeteren, hoe je vertrouwensleerlingen kan opleiden en welke 5 stappen een bemiddelaar neemt binnen een herstelgerichte aanpak.*
- *Info over de overgang van basis naar secundair onderwijs: Goosen K, Boone S (2017) *Is dat iets voor mij, juf?* Leuven: Lannoo campus, www.transbaso.be/over-transbaso/wat, www.hogent.be/nieuws-info/newsflash/geslaagde-onderwijsloopbaan-voor-niet-eu-leerlingen/*
- *De Preventiepiramide van Deklerck & Van Overveld is een model voor integrale en positieve preventie die scholen kan helpen.*
- *Hoe kunnen we als school verbindend werken? : www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/verbindend-schoolklimaat, BOEK 'Schooluitval tegengaan: verbinding als buffer tegen spijbelgedrag' van S. Neyts (2018).*
- *TRANSFAIR-project: samen werken aan een geslaagde onderwijsloopbaan voor derdelanders.*

0.3 Communicatie met oog op een vlotte samenwerking

Woordje uitleg

De manier waarop men met elkaar in dialoog treedt, tussen collega's, met leerlingen en hun ouders maakt deel uit van en heeft invloed op de communicatiecultuur.

De communicatiecultuur bepaalt de mate van betrokkenheid en gemeenschappelijkheid. Communicatiecultuur gaat om het totaalplaatje: tussen school in al zijn geledingen en ouders, tussen leerkrachten en jongeren, tussen jongeren onderling... en gaat zowel over werkprocessen, beleidskwesties, relationele kwesties.

Een positieve communicatiecultuur betekent dat de school (op alle niveaus) bereikbaar en aanspreekbaar is. In verbinding zijn met ouders betekent dat het bespreken, als er zich een probleem zou voordoen, ook makkelijker gaat. Men installeert hiermee preventief een cultuur van samenwerking.

Aan de slag

Wat ligt er aan de basis van goede communicatie?

- Verschillen tussen mensen en meningen zijn er altijd en is een gegevenheid. Belangrijk is om deze verschillen als een verrijking te zien in plaats van als een bedreiging. We kunnen iets leren van elkaar en elkaar beter leren kennen in wat we belangrijk vinden of waar we waarde aan hechten.
- Het erkennen van de ervaring van de andere kan steunend zijn. Dit betekent niet dat men akkoord gaat maar dat men zich probeert in te leven in het perspectief van de ander.
- Iets positiefs opmerken en benoemen legt verbinding en geeft ingang op een gesprek.
- Pas taalgebruik aan aan de ander, zonder daarmee in stereotypen te vervallen.
- Ook al is de communicatie positief, toch kunnen misverstanden niet uitgesloten worden. Iets gezegd hebben betekent nog niet gehoord, iets gehoord hebben betekent nog niet begrepen. Dus is het belangrijk om af te toetsen of de ander jouw boodschap begrepen heeft zoals je hem hebt bedoeld.
- Een boodschap inhoudelijk duidelijk communiceren is belangrijk, anderszijds is het ook zeer bepalend voor de samenwerkingsrelatie tussen leerling, leerkracht, ouder, hoé de boodschap wordt gecommuniceerd. Wat non-verbaal (door lichaamstaal,

gezichtsuitdrukking, ...) uitgezonden wordt bepaalt in sterke mate hoe de boodschap opgevat wordt door de ander. Het is dus belangrijk je verbale en non-verbale gedrag op elkaar af te stemmen.

Communicatie op schoolniveau:

- Hoe toont de school dat ze open staat voor vragen/bezorgdheden van ouders?
- Worden professionals gevormd en gecoacht vanuit het schoolbeleid in het communiceren met leerlingen en ouders?
- Wordt informatie over omgangsvormen, missie en visie, verwachtingen, ... helder gebracht? En is er een mogelijkheid om hierover in dialoog te gaan?
- Is het voor ouders duidelijk met wie, wanneer en waar ze in contact kunnen treden?
- Via welke (informele) kanalen informeert de school de leerlingen en hun ouders?
- Via welke (informele) kanalen kunnen leerlingen en ouders ons informeren over bezorgdheden en moeilijkheden? Hoe wordt hier gevolg aan gegeven en hoe wordt er teruggekoppeld?

Communicatie op individueel niveau van de schoolse betrokkene:

- *Hoe goed ken ik mijn leerlingen en zijn/haar ouders?*
- *Wat is mijn verantwoordelijkheid voor de communicatie die ik uitdraag naar leerlingen en hun ouders?*
- *Wanneer contacteer ik ouders en wanneer contacteren ouders het schoolteam? Doen we dat op dezelfde manier en met medeweten van de jongere?*
- *Wat is het effect van mijn non-verbale communicatie op leerlingen en ouders?*
- *Hoe kan ik de communicatie met de leerling en ouders vlotter laten verlopen?*
- *Hoe werk ik aan een positieve relatie met leerlingen en hun ouders?*
- *Hoe beïnvloedt mijn referentiekader mijn manier van communiceren met jongeren en ouders?*

Meer weten?

- *In het document '0.3 Communicatie met oog op een constructieve samenwerking' vind je allerlei communicatietips. Op de website www.hogent.be/angstvoorde-schoolpoort kan je dit document downloaden.*

VERHOOGDE ZORG /
INSCHATTING VAN
DE SITUATIE

1.1 _ Signalen opmerken alvorens een gegronde inschatting te maken van de situatie

Woordje uitleg

Het is belangrijk om bepaalde signalen die kunnen verwijzen naar mogelijke schoolweigering tijdig op te merken. Om welke (combinatie van) signalen gaat het?

- Na een vakantieperiode of weekend of ziekteperiode het herhaaldelijk moeilijk hebben om terug naar school te komen.
- Tegenvallende cijfers, of dalende cijfers.
- Groeiend aantal afwezigheden.
- Schoolverandering(en) en/of zittenblijven.
- (Korte) periodes van afwezigheid, misschien op vaste dagen of uren, ook al is de afwezigheid gewettigd.
- Verandering in het gedrag van de jongere. (Opvallend stiller dan gewoonlijk, of net niet).
- Fysieke klachten op school waarbij de jongere soms vraagt om contact op te nemen met thuis.
- Aarzeling, twijfels, blokkades, ... bij bepaalde vakken, leerkrachten, situaties (LO, presentaties).
- Vaak te laat komen.
- Afhaken op sociaal vlak (de klasgroep).

Aan de slag

- Vraag een overzicht van de afwezigheden (ook de gewettigde afwezigheden) van je klasgroep(en) via het registratiesysteem. Elke afwezigheid verdient aandacht en zorg.
- Contacteer de jongere en/of ouders vanuit jouw bezorgdheid (telefonisch, smartschool, uitnodigen, ...).

Reflectie

- Hoe kijk ik als leerkracht naar schoolafwezigheid? Wat is voor mij problematisch?
- Wie was er meer dan 5 à 10 halve dagen (zowel gewettigd als ongewettigd) afwezig?
- Wie ligt geregeld 'op het ziekenbedje' op school?
- Hoe is de band tussen de leerling en de school / de klasgroep? Wie onderhoudt dit contact vanuit de school?
- Hebben we zicht op problemen uit het verleden (leerproblemen, pesten, moeilijke relatie met leerkrachten of met de groep, ...).
- Welke schoolse betrokkene(n) heeft/hebben een goed contact met deze jongere(n)? Wat zijn de sterktes van deze jongere(n)?

1.2_Bespreken van signalen met de jongere

Woordje uitleg

Een positieve basishouding is een goed vertrekpunt om waardering en begrip te laten blijken. Dit wil zeggen vanuit interesse en belangstelling waardoor de jongere beter kan begrepen worden. Geef erkenning aan de signalen en klachten. Leg niet enkel de focus op wat niet of moeilijk gaat. Bekijk ook wat wél lukt, wat de jongere graag doet of goed kan.

Het doel van dit gesprek is dat de jongere het gevoel krijgt dat de school hem/haar probeert te begrijpen en dat de jongere & ouders zich niet alleen voelen.

Aan de slag

Eens signalen worden opgemerkt stel je verbindende vragen aan de jongere. Spreek hem/haar aan op een discrete manier, en laat merken dat je bezorgd bent:

- “Ik heb je een tijdje gemist in de klas, ik ben blij dat je er weer bent.”
- “Wil je iets vertellen over jouw afwezigheid? Misschien kan ik iets voor je doen?”
- “Je zag er tegenop om hier te komen. Toch deed je moeite. Dit heeft je vast veel inspanning gekost.”
- “Weet er iemand hoe moeilijk het voor je is?”
- “Wie is er op de hoogte / betrokken?” (huisarts, familie, vrienden, ...)
- “Vertel eens hoe een ochtend voor jou verloopt?”
- “Lukt het nog om de dingen te doen in je vrije tijd die je graag doet? Waaraan ervaar je plezier?” (ook niet-schoolse elementen zoals sport, familie, ...).

Als de jongere afwezig is pols je bij klasgenoten en collega's:

- “... is er niet. Weten jullie wat er aan de hand is?”
- “Heeft iemand nog contact met ...?”
- “Wie zorgt ervoor dat ... (de jongere) op de hoogte blijft?”

Reflectie

- Waren er recent ingrijpende gebeurtenissen in het leven van deze jongere? (relatie, gezondheid, familie, school, ...) Welke?
- Heb ik voldoende informatie om de beleving van de jongere te kunnen inschatten vanuit zijn of haar ervaring? Welke informatie heb ik nog nodig?
- Overweeg om je bezorgdheid te delen met een collega of om dit ter sprake te brengen op een klassenraad.

1.3 _ bespreken van signalen met de ouders

Woordje uitleg

Treed in contact met de ouder(s) in de mate van het mogelijke met medeweten van de jongere en betrek hem/haar er mogelijks bij. Toon respect en belangstelling voor de beleving van de ouders. Vaak voelen zij zich machteloos ten opzichte van de situatie waar hun kind in verkeert.

Aan de slag

- Wat kunnen we als school doen om jullie te helpen of te ondersteunen?
- Met welke vragen zitten jullie?
- Hoe verloopt een ochtend voordat de school start?
- Wat loopt goed? Fijne momenten thuis? Waar loopt het moeilijk?
- Wat doet hij/zij in zijn vrije tijd?
- Op welke manier is de jongere nu met school bezig?

Reflectie

- Wat is het ouderbeleid van de school? Welke aspecten van het ouderbeleid van de school zijn voor jou de kern?
- Hoe krijg je voeling met het gezin (ouders, broers, zussen, ...)?
- Op welke begripvolle manier kunnen we onze bezorgdheid uiten naar ouders toe?
- Via welke communicatiekanalen kunnen ouders aangeven dat het niet gaat?
- Met wie kunnen ouders hierover communiceren?
- Worden ouders ook gecontacteerd als alles goed loopt?
- Welke impact kan een uitnodiging voor een gesprek hebben op de ouders?

1.4 _ Wat is schoolweigering?

Woordje uitleg

Voor de start van een schooldag kunnen zich heel wat hindernissen voordoen:

- Een angstig of onbehaaglijk gevoel bij het ontwaken en het vooruitzicht om naar school te moeten.
- De jongere heeft buikpijn, hoofdpijn of andere lichamelijke klachten.
- Discussies en spanningen binnen het gezin over het al dan niet naar school moeten, waarbij de jongere zich hevig kan verzetten.
- Zich onnoemelijk slecht voelen bij de gedachte aan school, en dit niet kunnen uitleggen.
- Onderweg naar school, voelt de jongere zich ongemakkelijk en/of angstig. De school betreden of het loslaten van de thuiscontext brengt veel onrust met zich mee.
- Eens op school lijkt er voor velen niets aan de hand, de jongere valt niet op.

Aan de slag

Schoolweigering is moeilijk te begrijpen: wat is er aan de hand? hoe komt het? De aanleiding of oorzaak is niet altijd duidelijk. De jongere heeft het moeilijk om naar school te gaan. Dit brengt onzekerheid en onduidelijkheid met zich mee, zowel voor de jongere, de ouders als de school.

Reflectie

- Welke klachten en signalen herken je bij bepaalde leerlingen? [Het document 1.7 inschatting maken - assessment](#), te vinden op de website, helpt je om de klachten bij schoolweigering te herkennen.

Meer weten?

www.hogent.be/angstvoordeschoolpoort

Ga naar www.hogent.be/angstvoordeschoolpoort om het animatiefilmpje over schoolweigering te bekijken in het Engels, Nederlands, Frans, Turks & Arabisch.

1.5 Soorten schoolafwezigheden

Woordje uitleg

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen verschillende vormen van schoolafwezigheid:

- **Spijbelen:** de jongere is afwezig, meestal zonder medeweten van de ouder(s).
- **Schoolonthouding:** de jongere is afwezig, onder impuls van en/of met medeweten van de ouder(s).
- **Schooluitsluiting:** de jongere wordt door de school geschorst/uitgeschreven met medeweten van de ouder(s).
- **Schoolweigering:** de jongere is meestal gewettigd afwezig met medeweten van de ouder(s). Deze jongeren willen wel naar school maar het lukt hen niet.

Elke afwezigheid verdient voldoende aandacht en zorg. De aanpak afstemmen op de noden en mogelijkheden van de jongere, het gezin én de school is belangrijk. Spijbelen vereist bijvoorbeeld een andere aanpak dan schoolweigering. Vooraleer over te gaan tot concrete acties, dient men de situatie eerst grondig in te schatten, waarbij voeling en erkenning aan de basis liggen.

Meer weten?

www.hogent.be/angstvoordeschoolpoort

1.6 Hoe kijkt elke betrokkene naar de situatie van schoolweigering?

Woordje uitleg

Vooraleer je een effectieve aanpak kan uitwerken, is het belangrijk om alle perspectieven op de situatie in kaart te brengen. Door de verschillende perspectieven uit te wisselen, ontstaat begrip en afstemming tussen verschillende betrokkenen en wordt de uitwerking van de aanpak gemeenschappelijk gedragen. Deze tabel is een hulpmiddel om verbindend te werken en om te komen tot een gemeenschappelijke taal.

Aan de slag

	Wat is er aan de hand?	Hoe denk je dat de jongere zijn situatie beleeft?
Volgens de jongere		
Volgens ouder 1		
Volgens ouder 2		
Plusouder:		
Schoolse betrokkene 1: namelijk ...		
Schoolse betrokkene 2: namelijk ...		
Schoolse betrokkene 3: namelijk ...		
Hulpverlener 1 (CLB, arts, psycholoog, ...), namelijk ...		
Hulpverlener 2 (CLB, arts, psycholoog, ...), namelijk ...		
Andere betrokkenen (broer, zus, klasgenoot, ...), nl ...		

Reflectie

- Iedereen kijkt vanuit de eigen 'bril' naar de situatie, net omwille van de

onduidelijkheid. Met bovenstaand schema komen de betrokkenen tot meer begrip en ontstaat een gemeenschappelijke taal.

1.7_ Wat werd en wordt er ondernomen?

Woordje uitleg

Een overzicht van wat gedaan werd en wat nog nodig is volgens de betrokkenen is de eerste stap in de afstemming van de aanpak.

Aan de slag

	Wat heb ik ondernomen? Wat was het effect?	Wat is er nodig en hoe kan ik (of wie nog) hiertoe bijdragen?
Volgens de jongere		
Volgens ouder 1		
Volgens ouder 2		
Plusouder:		
Schoolse betrokkene 1: namelijk ...		
Schoolse betrokkene 2: namelijk ...		
Schoolse betrokkene 3: namelijk...		
Hulpverlener 1 (CLB, arts, psycholoog, ...), namelijk ...		
Hulpverlener 2 (CLB, arts, psycholoog, ...), namelijk ...		
Andere betrokkenen (broer, zus, klasgenoot,...), nl ...		

- Vanuit de tabel merk je de inzet van alle betrokken op.
- Bepaal de rollen:
 - De spilfiguur is diegene die op ieder moment voeling heeft en houdt met de situatie én het aanspreekpunt is voor alle betrokkenen (kan een leerkracht, titularis, leerlingbegeleider, CLB... zijn). **Het document '1.7 inschatting maken - assessment** helpt de spilfiguur om (evt. samen met het CLB) de situatie uitgebreid in kaart te brengen.
 - Wie neemt de regie in handen, brengt mensen samen, maakt afspraken en bewaakt de mogelijkheden (= spilfiguur)?
 - CLB is bij voorkeur betrokken partij om evt. verbinding te maken met de hulpverlening. Mogelijks kan de CLB-arts contact opnemen met de huisarts voor meer toelichting over de (gewettigde) afwezigheden van de jongere.
- Er wordt geconcretiseerd hoe de communicatie op een snelle en effectieve manier verloopt: gesprek, mail, smart-school, telefoon, sociale media, ...

1/10

BETROKKENHEID BEHOUDEN IN ELKE FASE

Een woordje uitleg

Keeping the mind in mind, voeling hebben met hoe de ander zich voelt en denkt, het gevoel dat de ander begrepen wordt, is de basis van betrokkenheid.

Betrokkenheid is niet enkel nodig als er problemen zijn.

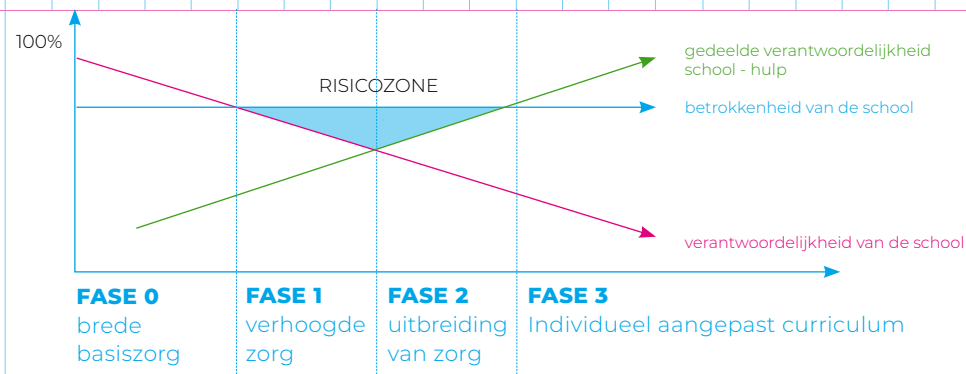
Beter is dat de betrokkenheid zich al vroeg toont – spontaan - én kan behouden blijven in elke fase. Het aanhouden van betrokkenheid is geen evidentie. Een spilfiguur die de contacten onderhoudt met de jongere en het gezin in elke fase van het zorgcontinuüm is hierbij een absolute meerwaarde voor alle betrokken partijen.

Fase 0 & 1: In deze fase is de school de dichtste betrokkene, en (nog) niet de hulpverlening.

Bel niet meteen naar ouders als de jongere afwezig is.

Vraag eerst aan de jongere wat er is of gebruik andere communicatiekanalen wanneer je de jongere niet rechtstreeks kan aanspreken

Fase 2 & 3: Hoe verder men gaat in het zorgcontinuüm, hoe minder voor de hand liggend om voeling te kunnen hebben, ook al blijft de betrokkenheid hetzelfde. Dit is geen evidentie aangezien de jongere minder zichtbaar is.

De wijze van betrokkenheid kan veranderen naarmate de fasen vorderen, maar de idee blijft: **“Ik wil weten wat er leeft bij de jongere”**.

Aan de slag

Vanuit het perspectief van de jongere moet betrokkenheid zijn ‘Aha, ze zijn me toch nog niet vergeten, men denkt aan mij, men is bezig met me’. Dit gevoel is uitermate belangrijk.

Wat doe je:

- Gebruik verschillende communicatiekanalen om te laten weten dat je hem/haar niet bent vergeten:
 - Bel niet meteen naar ouders als de jongere afwezig is. Vraag vooreerst de jongere eerst wat er is of combineer door andere communicatiekanalen te gebruiken wanneer je de jongere niet rechtstreeks kan aanspreken.
 - Maak gebruik van Smartschool. Stuur een berichtje/mailtje en vraag hoe het gaat met de jongere en geef aan dat je bereid bent om eens te babbelen als de leerling daar behoefte aan heeft. Je geeft op die manier het signaal dat je opmerkt dat de jongere afwezig is.
- Verstuur met de klas een traditioneel kaartje met de namen van alle klasgenoten én leerkrachten!
- Personaliseer de school:
 - Stel je als persoon van de school bereikbaar en beschikbaar op, en breng de jongere en het gezin hiervan op de hoogte.
 - Bij wie kan het gezin terecht met bezorgdheden en vragen? Dit wil niet zeggen dat persoonlijke telefoonnummers moeten worden uitgewisseld. Duidelijkheid en eenduidigheid over de vormen en mogelijkheden tot communicatie is van belang cfr. het communicatiebeleid van de school.

FASE 2

UITBREIDING VAN DE ZORG / INTERVENTIE

In deze fase kan het schoolteam de zorg en verantwoordelijkheid delen met experts zoals het CLB en mogelijks ook andere vormen van hulp(verlening).

Het is van belang om als school betrokken te blijven, en dit is niet vanzelfsprekend.

2.1_ Schoolweigering is meer dan leerstof missen

Een woordje uitleg

1. Schoolweigering heeft een gepaste aanpak nodig.
2. Schoolweigering vergt een multidisciplinaire aanpak en benadering
3. Daarvoor is het nodig de communicatie tussen alle betrokkenen te monitoren.
4. Het accent ligt op begrip, erkenning en communicatie.
5. Daarvoor gaan we op zoek naar een gemeenschappelijke taal, beschrijving, en aanpak. Een verklaring of oorzaak van de schoolweigering is niet altijd gekend/noodzakelijk.

6. In de aanpak is het belangrijk om de verschillende perspectieven voldoende in beeld brengen (zie tabel over diverse perspectieven in fase 1).
7. De school blijft, in de meeste gevallen, betrokken en neemt een centrale rol op.
8. Hoe langer iemand afwezig is, hoe moeilijker om terug op school te geraken. Vandaar het belang van een snelle terugkeer.
9. Een duaal traject waarbij parallel gewerkt wordt aan de (lichamelijke) klachten (zoals spanning, angst, ...) en proberen terug naar school (te) gaan is aangewezen, met aandacht voor de verbinding tussen school en de jongere. Deze verbinding en betrokkenheid worden geregisseerd door een spilfiguur. In de meeste gevallen is dit iemand van de school die wordt versterkt/ondersteund door het netwerk.

Aan de slag

Het document 'Taxatie bij de overweging van een schoolopstart' bevat vragen waardoor men de situatie van de jongere beter in kaart kan brengen. Dit helpt om een inschatting te maken, als het gaat om schoolweigering. Dit document kan als basis dienen wanneer de jongere reeds een lange tijd afwezig is op school, alsook wanneer dit om een recente afwezigheid gaat.

Meer info:

- Zie document '[2.1a Schoolopstart – een visie](#)' & document '[2.1b Taxatie bij de overweging van een schoolopstart](#)'. Beide documenten zijn te vinden op de website.

2.2_ Wat werd en wordt er ondernomen? – update

Woordje uitleg

In het voorgaande werden de verschillende perspectieven op de problematiek duidelijk. Een overzicht van wat gedaan werd en wat nog nodig is volgens de betrokkenen is de eerste stap in de aanpak. Indien deze stap in het verleden al werd gezet, maar niet werd herhaald en/of geëvalueerd is dit een zinvolle start van fase 2.

Aan de slag

	Wat heb ik ondernomen? Wat was het effect?	Wat is er nodig en hoe kan ik (of wie nog) hiertoe bijdragen?
Volgens de jongere		
Volgens ouder 1		
Volgens ouder 2		
Plusouder:		
Schoolse betrokkene 1: namelijk ...		
Schoolse betrokkene 2: namelijk ...		
Schoolse betrokkene 3: namelijk...		
Hulpverlener 1 (CLB, arts, psycholoog, ...), namelijk ...		
Hulpverlener 2 (CLB, arts, psycholoog, ...), namelijk ...		
Andere betrokkenen (broer, zus, klasgenoot,...), nl ...		

- Vanuit de tabel merk je de inzet van alle betrokkenen op.
- Bepaal de rollen:
 - De spilfiguur is diegene die op ieder moment voeling heeft en houdt met de situatie én het aanspreekpunt is voor alle betrokkenen (kan een leerkracht, titularis, leerlingbegeleider, CLB... zijn). Het document '1.7 inschatting maken – assessment' helpt de spilfiguur om (evt. samen met het CLB) de situatie uitgebreid in kaart te brengen.
 - De regie brengt mensen samen, maakt afspraken en bewaakt de mogelijkheden.
 - CLB is bij voorkeur betrokken partij om evt. verbinding te maken met de hulpverlening. Mogelijks kan de CLB-arts contact opnemen met de huisarts voor meer toelichting over de (gewettigde) afwezigheden van de jongere.
- Er wordt geconcretiseerd hoe de communicatie op een snelle en effectieve manier verloopt: mail, smartschool, telefoon, gesprek, sociale media, ...

2.3_ Terugkeer naar school

Woordje uitleg

De terugkeer naar school is vaak geen evidentie. Daartoe is een goede inschatting vanuit een gemeenschappelijke visie essentieel (cfr. 2.1)

Vanuit de inschatting is het belangrijk te komen tot een beslissing. Een beslisboom kan daarbij helpen / een hulp zijn .

Aan de slag

Het document '[2.3 Keuzeschema bij schoolopstart na taxatie](#)', te vinden op de website, helpt je verder door de eerstvolgende stappen.

2.4_ Klasgesprek als introductie van de terugkerende jongere

Woordje vooraf

Bij een terugkeer naar school is het voor de jongere belangrijk 'er terug bij te horen', zowel op sociaal als op schoolsvlak. De vragen die bij jongeren vaak terug komen zijn:

Zal ik kunnen volgen met de leerstof? Zal ik erbij horen? Zullen ze mij aanvaarden? Wat met de vragen die mij gesteld worden over mijn afwezigheid – hoe moet ik het uitleggen aan de klasgenoten en anderen?

Jongeren voelen zich onzeker om terug te starten. Daarbij hebben medeleerlingen vragen over wat er aan de hand is. De jongere kan daar vaak nauwelijks een antwoord op geven.

Aan de slag

In overleg met de school en de jongere kunnen afspraken gemaakt worden; wat kan er (niet) verwacht worden op schoolsvlak? Erbij horen en omgaan met de vragen kunnen opgenomen worden in een klasgesprek. Dit kan door de spilfiguur gebeuren (iemand van de school of een externe).

Reflectie

- *Erbij horen: dit is een engagement dat gevraagd wordt aan de klas. Hoe is de sfeer in de groep? Hoe kunnen we er als klas voor zorgen dat X zich welkom voelt?*

Meer weten

- Zie document '[2.4 Klasgesprek als klasintroductie](#)' op de website voor meer info.

2.5_ Externe hulpverlening inschakelen

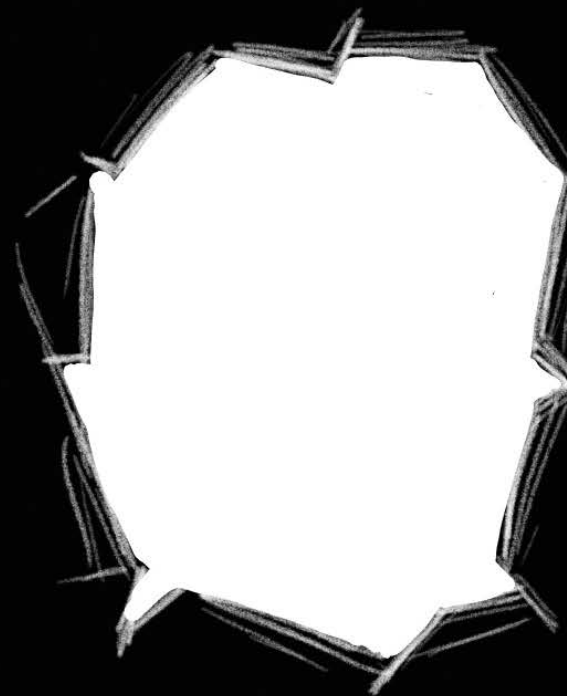
Woordje uitleg

Schoolweigering kan een signaal of deel zijn van een onderliggend probleem. Daarbij kan het nodig zijn externe hulp in te roepen.

- *Wanneer is externe hulp aangewezen?*
- *Wat is de rol van de hulpverlener, de schoolmedewerker?*
- *Hoe kan er samengewerkt worden?*

Meer weten

- Zie document '[2.5 Inschakelen van de externe hulpverlener](#)' op de website voor meer info.

2.6 FAQ – Veelgestelde vragen

1_ Wat is er precies aan de hand bij deze jongeren en hoe komt het?

De oorzaak kan zeer divers zijn. Meestal valt de oorzaak zelfs niet te benoemen, ook jaren later niet. Het zoeken naar de oorzaak en die aanpakken is een spontane manier om te helpen, maar helpt in het geval van schoolweigeren geen stap vooruit. Wat wél helpt is proberen begrijpen, verbindend werken en zoeken naar zaken die de jongere zouden kunnen helpen om angst/stress te verminderen.

2_ Wat doe je als de jongere nog net uit bed geraakt maar niet meer tot op school?

Duidelijkheid over hoe de overgang van thuis naar school zal verlopen is van belang. Deze overgang verloopt het liefst vlot, door vooraf heldere afspraken te maken wie waar zal staan op de school om de jongere op te vangen en te begeleiden naar de klas. De vlotheid en voorspelbaarheid van deze overgang tussen thuis (in handen van een ouder) en school (in handen van een spilfiguur op de school) is cruciaal. Probeer hier vriendelijk resoluut in te zijn, en laat dit niet te veel in handen van de jongere want dat is voor die jongere op dat moment heel moeilijk. Duidelijke verwachtingen en afspraken, kleine stapjes en vriendelijke daadkracht doen de slaagkans van de overgang van thuis naar school, toenemen.

3_ Wanneer bouw je een flexibel traject verder op waarbij de jongere 1 dag naar school gaat en geleidelijk meer?

Hou rekening met enkele vaste regels:

- *Na een niet-schoolse periode (weekend, vakantie) is het schoollopen sowieso al wat lastiger. Ga nooit op maandag een stapje verder, maar eerder aan het einde van de week.*
- *Geef de tijd om iets wat lukt te herhalen, en niet meteen een volgende stap te willen zetten. Geef tijd om te wennen. Bv. Het is niet omdat het vandaag lukt, dat het morgen opnieuw zal lukken, laat staan wanneer er opnieuw net iets meer wordt verwacht.*
- *Haal er de momenten uit die de dag voor de jongere extra belasten: stel geen vragen, geen presentaties, laat de leerling niet antwoorden, laat geen turnlessen volgen, ...*
- *Niet volledig naar school gaan (zelfs 1 uurtje minder dan de rest) kan een lange periode aangehouden worden. Het gevoel net die uitzondering te krijgen kan helpen en steunend werken. Het net niet volledig alles moeten klinkt en voelt interessanter en rustiger aan dan altijd net weer meer te moeten.*

- *Het is beter dat de jongere elke dag tot aan de schoolpoort geraakt, dan dat wanneer de jongere 1 volledige schooldag per week volgt. De structuur, dagelijkse verwachting en het schoolse ritme is een succes waarop je (weer) kan verder bouwen i.p.v. een torenhoge inspanning waarna op nieuw 6 dagen moet worden bekomen.*
- *Hou er rekening mee dat een terugval mogelijk is. Dit om teleurstelling voor de jongere, de ouders en/of school te vermijden.*
- *Het 'hoe' is bepalender dan het 'wanneer' in de terugkeer. In het 'HOE je de terugkeer aanpakt' is het belangrijk bovenstaande regels in acht te nemen. Begin met het HOE te bespreken met de betrokkenen, 'WANNEER terugkeren of overgaan naar de volgende stap' volgt wel. Werk niet omgekeerd. Het is belangrijk om op een andere manier te denken.*

4_ Wanneer word je dwingender in je aanpak, en wanneer beter niet?

Er is een verschil tussen dwang en drang. Dwingende systemen zijn niet effectief bij schoolweigeraars, maar kunnen wel helpen om meer druk te zetten. Druk zetten helpt wel, bijvoorbeeld een duwtje in de rug geven dat nodig is omdat ze zelf niet (meer) de kracht hebben. Een duwtje is altijd nodig.

- Op welke manier kunnen we de druk verhogen?
- Zowel ouders als schoolse betrokkenen kunnen de druk verhogen om de jongere er toe aan te zetten om toch naar school te gaan.
- *Het (letterlijke) duwtje in de rug kan voor de jongere nodig zijn om hem er toe aan te zetten naar school te gaan. Bij de arm nemen en op zachte maar resolute toon begeleiden helpt meer dan trekken en sleuren vanuit de (slaap)kamer tot in de klas.*
 - *Belonen en soms straffen kan ook helpen indien men zich bewust is dat de grootste beloning voor een jongere is om op school te geraken zonder grote paniek en angst. Thuis mogen blijven om een hele dag te gamen is geen beloning en zal de terugkeer naar school niet stimuleren. Ook onrealistische beloningen kan je niet waar blijven maken. (Bijvoorbeeld: als je morgen naar school gaat krijg je een nieuwe fiets).*
 - *De jongere dingen ontnemen die hem juist stimuleren om stappen buitenshuis te zetten draagt niet bij aan het naar school gaan. (Bijvoorbeeld als straf niet naar de jeugdbeweging mogen).*
 - *Als externe persoon kan je de grens van de angst een klein beetje verleggen bij de jongere. Het is belangrijk dat de jongere zijn comfortzone een beetje 'stretcht', door de jongere te helpen dingen te doen die niet gemakkelijk zijn en een zekere spanning teweeg brengen, maar die er niet voor zorgen dat de jongere in paniek geraakt.*

- Een contract op school wordt vaak gebruikt als bijsturingssysteem, maar werkt vaak contraproductief bij jongeren met schoolweigering omdat dit een opgelegde 'maatregel' is, waar ze zelf geen invloed op hebben. Ze zijn als het ware geen 'eigenaar' van deze maatregel waardoor ze weinig motivatie en betrokkenheid voelen om dit uit te voeren.
- Maatschappelijke druk zetten, door bv. een M-doc in te dienen, kan helpend zijn mits het de bestaande dynamiek en inspanningen van jongere, ouders, school en hulpverlening niet stillegt. Het kan een signaal, een dwingende stimulans en een ondersteunende rol innemen naast de bestaande hulp.

5_ Wanneer kies je voor een alternatieve vorm van onderwijs voor deze jongere?

- Veel hangt af van de leeftijd van de jongere. Is er nog een realistische kans om de draad op te pakken? Bv. Heeft het zin om een 16-jarige bij 13/14-jarigen in de klas te laten zitten? Heeft het zin om een 18-jarige nog te laten schoollopen bij jongere klasgenoten en welk effect heeft deze 18-jarige leeftijd op de motivatie om nog school te lopen op deze manier?
- Is er een psychologische / psychiatrische component die zwaar doorweegt, waardoor school geen evidente volgende stap is?

- Is het voorgestelde schoolse alternatief zinvol, mogelijk en gunstig? Bv. een zelfsturende en zelfstandige jongere kan kiezen voor de examencommissie, duaal leren is pas mogelijk vanaf 15-16 jaar, ..
- De duur en intensiteit bepaalt of een alternatief mogelijk is: Hoe acuter het probleem hoe meer de school in zijn huidige vorm nog een haalbare kaart is en blijft. Als een jongere al 2 jaar zoekende is, is de school een minder evidente finaliteit.
- Schoolmoe: Soms moet schoollopen niet het doel zijn, dit enkel als je collectief aanvoelt (niet vanuit een niet kunnen, maar vanuit het niet meer zinvol achten) dat school geen realistisch, haalbaar doel is. Je laat de school dan mogelijks los, maar je laat de jongere absoluut niet los! Je zoekt naar alternatieve tijdsbestedingen (zorgboer, job, vrijwilligerswerk, ...) die voor/volgens deze jongere wel zinvol lijken. Dit gebeurt uiteraard in dialoog met alle betrokkenen.

6_ Wanneer dien je een M-doc in? Wanneer spreek je over een maatschappelijke noodzaak?

Wanneer je te maken hebt met een verontrustende situatie, kan het CLB in het uiterste geval een M-doc of motivatiedocument opmaken.

JA, een M-doc is een goede zaak:

- Je (het gezin, de school) bent niet meer alleen. Je verbreedt de situatie door neutrale, objectieve instanties in te roepen. Hiermee introduceer je een maatschappelijke kijk.
- De afwezigheden zijn niet meer vrijblijvend. Er is een direct duidelijk gevolg indien afspraken niet worden nageleefd.
- Er zijn ook andere mogelijkheden om hulp in te roepen doordat je het probleem officialiseert. Bv. via een OCJ (Ondersteuningscentrum Jeugdzorg) heb je toegang tot dagbehandeling, thuisbegeleidingsdiensten ed.
- Wanneer de situatie zorgwekkend is d.w.z. waarbij de integriteit van de jongere en /of ouder in gevaar komt (parentificatie, oudermisbruik, schoolonthouding, ...) dan is de situatie dermate verontrustend dat het inroepen van een maatschappelijke norm nodig is. Dit is mogelijk via een OCJ, maar ook via een VK (vertrouwenscentrum kindermishandeling).

NEEN, een M-doc is geen goede zaak:

- Je komt in een groot vertragingproces terecht. Het OCJ moet op dezelfde hulpbronnen / -verlening een beroep doen die voorheen door scholen en ondersteuners ook werd doorlopen. Het maakt de samenwerking tussen ouders, jongere en externen complexer. Soms riskeer je de psychologische basis van de problematiek te miskennen. Het risico is dat wanneer dit ook niet lukt, er nog meer dwang wordt benadrukt, wat opnieuw (zie hierboven dwingen vs. druk) elke vorm van intrinsieke motivatie wegneemt bij de jongere. Gezinnen komen opnieuw in aanraking met heel wat nieuwe mensen, consulenten ed. wat het vertrouwelijke en verbindende karakter teniet doet.
- Je komt in een schuldverhaal terecht: het is de jongere die ..., het gezin dat ... Je riskeert met dit systeem dat er wel geculpabiliseerd wordt. Dit opent de weg naar een 'waterval in dwang'. Bv. je riskeert dat wanneer het niet lukt met het OCJ, je dit moet doorgeven aan de jeugdrechter (extreem dwingend systeem) die opnieuw op die dwingendheid hamert en dit helpt de jongere niet bij schoolweigering! Dit werkt niet versterkend voor deze jongere die thuiszit. Een jeugdrechter kan een jongere plaatsen ed. maar dit gaat in tegen de gunstige aanpak voor jongeren die gebaseerd is op dialoog, verbinding, gelijkwaardigheid en vertrouwen.

FASE 3

ALTERNATIEVEN VOOR HET SCHOOLLOPEN

In deze fase wordt gekozen voor (mogelijks tijdelijke) alternatieven in de aanpak. Betrokkenheid van een derde partij (C.L.B. en eventueel externe hulpverlening) is aangewezen. Dit vergt individuele maatregelen én vooral flexibiliteit van alle partijen.

3.1 _ Schoollopen (tijdelijk) loslaten: een weloverwogen keuze

Woordje uitleg

Soms is het aangewezen om in te zetten op alternatieven voor schoollopen omdat dit beter aansluit bij de noden van de jongere of van de situatie. Naderhand kan regulier schoollopen al dan niet terug opgestart worden. Het kan zowel als een tussenstop of als een keuze gezien worden.

Vanuit de jongere

- Als de jongere niet in de mogelijkheid is om naar school te gaan omwille van de aard en de ernst van de problematiek: psychiatrische problematiek, extreme fysieke klachten, ...
- De schoolse achterstand is te groot (wat de motivatie en integratie niet ten goede komt).
- De leeftijd van 18 is dichtbij (met andere mogelijkheden) of er is een mogelijkheid voor een alternatief leertraject.
- Als de jongere niet (meer) meewerkt:
 - de wil om naar school te gaan is er niet.
 - jongere verkiest andere (leuke) alternatieven.
 - er is een communicatief probleem met de jongere, tussen ouders en jongere en tussen jongere en derden.
 - vanuit de vele faalervaringen is de motivatie volledig weg en/of de zelfwaarde te beperkt. Nieuwe (succes)ervaringen of versterkende benaderingen zijn nodig.

Wat zijn de mogelijkheden:

- TOAH (tijdelijk onderwijs aan huis), School & ziekzijn, zorgboerderij, vrijwilligerswerk, examencommissie, ergens anders verblijven, thuisbegeleiding, werken met een coach, behandeling (ambulant – mobiel – semi-residentieel – residentieel), alternatieve leertrajecten (dual leren), volwassen onderwijs, ...
- Indienen van een M-doc (parallel aan de alternatieven).

Vanuit het gezin

- Er zijn andere prioritaire noden in het gezin (financiële problemen, psychiatrische/verslavingsproblematiek in het gezin, ziektes, ...)
 - De ouders geven de moed op, voelen zich machteloos en hebben de draagkracht niet (meer) om op een adequate manier met de situatie om te gaan.
 - Gebrek aan medewerking van het gezin/context; het gezin is niet bereid tot communicatie.
- Wat zijn de mogelijkheden:**
- Inzetten van intensieve thuisbegeleiding, pedagogische ondersteuning, psychiatrische thuiszorg, C.A.W – O.C.M.W., ... naast de mogelijkheden voor de jongere.

Vanuit de school :

- *Mogelijks is de jongere niet meer welkom op school, of heeft hij/zij alle krediet verloren en is de communicatie tussen school en jongere/context volledig gestopt.*

Mogelijkheden:

Inzetten van een bemiddelaar om communicatie terug op gang te brengen of andere keuzes te maken.

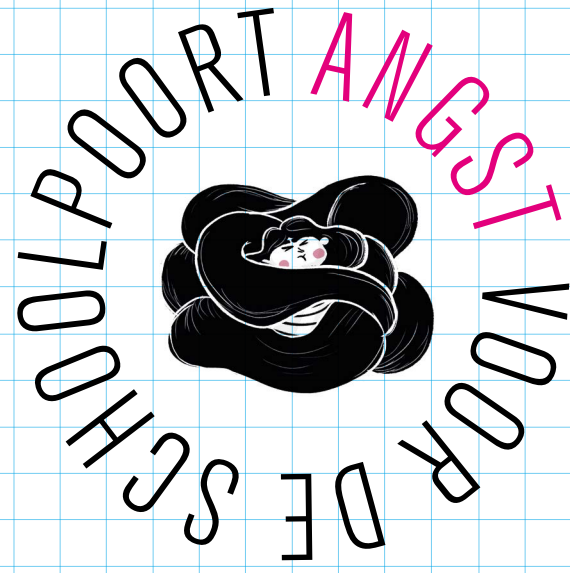
Bij langdurige schoolafwezigheid is het onderscheid tussen spijbelen, schoolonthouding of schoolweigering soms moeilijk te maken. Belangrijk hierbij is dat:

- *De school op ieder moment betrokken partij blijft. Dit betekent dat er afgesproken wordt hoe de contacten onderhouden blijven (met spilfiguur, leerkrachten, peers) ook als er alternatieven lopende zijn. Concretiseer dit best vooraf op papier.*
- *Alternatieven geen vermijding zijn voor een mogelijke terugkeer naar school. Het mag in die zin geenszins de schoolweigering versterken. Die afweging moet altijd gemaakt worden tussen enerzijds 'zich goed voelen in een opname' en anderzijds 'zich te goed voelen waardoor de terugkeer naar school nog moeilijker wordt'.*
- *Het doel van elke benadering is het welbevinden van de jongere en zijn/haar context.*

Meer weten?

- *Zie documenten [3.1a School loslaten voor korte termijn](#) en [3.1b School loslaten voor lange termijn](#) op de website.*

**HO
GENT**